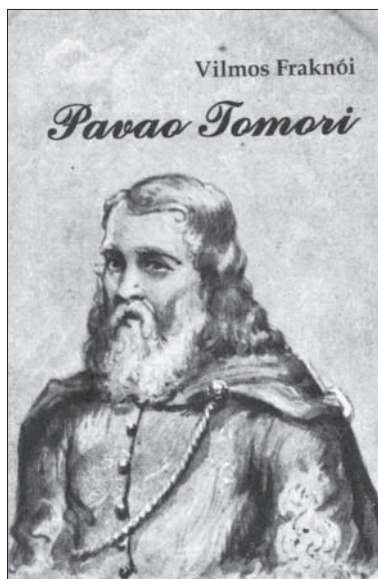

Vilmos Fraknói, *Pavao Tomori*, Katoličko društvo „Ivan Antunović“, Subotica, 2018., 132 str.

Knjiga o kalačko-bačkom nadbiskupu i vođi ugarske vojske na Mohačkom polju 1526. godine, Pavlu Tomoriju, mađarskog povjesničara Vilmosa Fraknóija, tiskana je u nakladi Katoličkog društva „Ivan Antunović“, čime je spomenuto društvo dalo doprinos pružavanju srednjovjekovne povijesti u Bačkoj. Prijevod ovog Fraknóijevog djela, izvorno tiskanog u Budimpešti 1881. godine pod naslovom *Tomori Pál élete és levelei (Život i pisma Pavla Tomorija)*, načinio je Stjepan Beretić, župnik župe svete Terezije u Subotici. Beretić je ovaj prijevod načinio još kao župnik u Baču (prema uvodniku u knjigu, 1984. godine). Razdoblje Beretićeva župnikovanja u Baču rezultiralo je još nekim prijevodi-ma i radovima vezanim za povijest Bača, prije svega za crkvenu povijest koji su tada objavljivani u zbornicima Amaterske muzeološke sekcije Južne Bačke. I ti Beretićevi članci i prijevodi mogli bi biti ponovno objavljeni. O srednjovjekovnoj povijesti Crkve u Bačkoj (zaokružujući to razdoblje s Mohačkom bitkom) malo je pisano, pa će se ovaj prikaz više osvrnuti na Tomorijevu crkvenu ulogu, a manje na njegov život izvan crkvenih krugova, iako je to tek jedan segment posljednjih godina njegova života.

Knjiga o životu Pavla Tomorija podijeljena je na dva dijela. Prvi dio ima 10 glava i u njemu se nalazi prikaz njegova života, dok su u drugome dijelu prijepisi pisama Pavla Tomorija koji nisu bili objavljeni do tiskanja Fraknóijevog djela. Između ta dva dijela nalaze se dvije autorove bilješke (str. 96-99) o nekim ispravicima u prvih deset glava, odnosno

o mogućoj službi Tomorija u Carigradu i njegovu imenovanju kalačko-bačkim nadbiskupom.

U prvoj glavi (str. 11-17) autor piše o obitelji Tomori, o njihovom podrijetlu iz Bosne. Nije bilo poznato izvorno prezime obitelji, a sadašnje prezime Tomori posudili su od mjesta Tomor u sjeveroistočnoj Mađarskoj gdje su se doselili. Autor govori i o nekim prezimenjacima našeg glavnog lika koji su obnašali pojedine dužnosti u Ugarskoj. Nije poznata točna godina rođenja Pavla Tomorija, ali se na temelju jednog mletačkog izvješća pretpostavlja da je rođen oko 1475. godine. U prvoj glavi govori se još o počecima Tomorijeve službe na dvoru uglednika Jánosa Bornemisszea i njegovim borbama sa Sekeljima u Erdelju.

Druga glava (str. 18-25) također govori o Tomorijevoj službi u Erdelju, dok se u trećoj (str. 26-33) razmatraju prilike u razdoblju od 1515. do 1520. godine. Upravo pri kraju treće glave saznajemo kako je započeo put Pavla Tomorija u redovništvo i kasnije na mje-

sto kalačko-bačkog nadbiskupa. Nakon dviju neuspjelih ženidbi (obje su mu zaručnice preminule prije vjenčanja), Tomori se zavjetovao da će stupiti u redovnički stalež.

Četvrta glava (str. 34-40) donosi vijesti od redovničkom putu Pavla Tomorija od Iloka preko Palote do Ostrogona. U Iloku je stupio u franjevački red, nakon što je svoju imovinu razdijelio rođacima. No, prilike u Ugarskoj i opasnost od Osmanlija i Tomorijeve vojničke sposobnosti tjerale su uglednike da Tomorija stave na čelo obrambene vojske te da zaustavi prodor osmanlijske vojske u središnju Europu. Kako je stolica kalačko-bačkog nadbiskupa prazna, ukazala se prilika da se Tomoriju ponudi to mjesto, a ujedno bi bio glavni kapetan za obranu Ugarske. Nakon dužeg premišljanja i prepreka, Tomori je prihvatio obje dužnosti, a službeno je potvrđen od pape za nadbiskupa 4. veljače 1523. godine.

Peta (str. 41-51) i šesta glava (str. 51-58) o vojničkim pothvatima u ugarskoj vojsci i pobjedi vojske s Tomorijem na čelu u srijemskoj bitci 1523. godine. U sedmoj glavi (str. 59-66) doznajemo podatke o Tomoriju kao kandidatu za kardinala Rimske Crkve. Tadašnji nuncij Burgia vrlo je lijepo izvijestio o Tomoriju. No, Tomori nije izabran za kardinala, jer se nije mogla pomiriti kardinalska i vojnička služba.

Glave osam (str. 67-74) i devet (str. 75-88) govore o prilikama u posljednjim dvjema godinama pred Mohačku bitku, dok se u desetoj glavi (str. 89-95) autor osvrće na samu Mohačku bitku, u kojoj 29. kolovoza 1526. godine svoj život gubi i Pavao Tomori. Na kraju autor promatra ulogu Pavla Tomorija, pomalo ukazujući na neke njegove manjkavosti

kao vojskovođe, ali mu ipak na kraju odaje poštovanje.

Drugi dio knjige (str. 100-130) donosi petnaest Tomorijevih pisama u razdoblju od 1508. do 1526. godine, koja, kako smo ranije naveli, nisu bila objavljena prije tiskanja izvornog djela. Pisma su objavljena na latinskom jeziku, što može biti manjkavost radi šireg čitateljstva, no njihov prijevod iziskivao bi opsežan rad.

Prijevod ovog djela važan je za predosmanlijsku povijest Bačke, ali ne samo Bačke već i poznavanje prilika u Ugarskoj pred Mohačku bitku, ali i prikaz jednog života, ovdje konkretno Pavla Tomorija. Ipak, u djelu ne možemo naći previše podataka o Tomorijevoj crkvenoj službi, osim nekoliko detalja. Možda autor za to nije imao previše izvora, no ipak je progovorio o nekim crtama Tomorija kao nadbiskupa u tom teškom vremenu pred Mohačku bitku.

Dražen Skenderović

Marko Kljajić, *Surčin kroz povijest*, 2. izd., Hrvatska čitaonica „Fischer“, Surčin, 2018., 632 str.

Knjiga *Surčin kroz povijest* poznatog srijemskog svećenika, pjesnika, pisca i povjesničara Marka Kljajića, već 15 godina župnika župe Presvetog Trojstva u Surčinu u Srijemskoj biskupiji, doživjela je i svoje drugo dopunjeno, reprint izdanje 2018. godine u izdanju Hrvatske čitaonice „Fischer“ u Surčinu. Prijam prvoga izdanja ove opsežne i sustavne monografije kod čitateljstva: vjernika, povjesničara, ostalog pučanstva, kao i odjek koji je knjiga ostavila na kulturnoj sceni Srijema, Vojvodine, pa i šire Srbije